herpy

SALAMANDERE

Western Tiger Salamander

Ambystoma mavortium

Ambystoma mavortium er en kraftig salamander på opptil 30-35 cm fra prærier, skoger og halvørkener i Nord-Amerika, med gule tverrbånd og flekker på mørk bunn. Larvene lever i vann, mens de voksne tilbringer mesteparten av livet i selvgravde ganger og kommer frem om natten. Noen dyr forvandler seg aldri og blir kjønnsmodne med gjellene i behold.

Familie: Ambystomatidae **Mild hudgift**

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**15-30 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**10-20 år**
Aktiv	**Om natten**
Levevis	**Bakkelevende og gravende**
Biotop	**Halvørken og temperert skog og eng**
Hudgift	**Mild** Vask hendene etter kontakt, og hold fingrene unna øyne og munn
Vanskelighetsgrad	**Nybegynner**

STELL

Min. terrarium	**50 × 25 × 30 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**18-22 °C**
Temperatur, natt	**16-20 °C**
Luftfuktighet	**80-95 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Ikke nødvendig**
Kosthold	**Insekter, virveldyr og mark/snegler**
Holdes	**Alene eller parvis**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Utvikling	**Larver i vann**
Egglegging	**I vann**
Kjønnsmoden	**5-36 mnd.**
Egg per sesong	**100-1 000**
Klekking	**19-50 dager**
Larvetid	**75-150 dager** fra klekking til metamorfose
Larvefôr	**Andre larver og små vanndyr (dafnier, mygglarver)**
Yngelpleie	**Ingen**

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Ambystoma mavortium er en tykkbygd salamander med bredt hode, korte tykke ben og en kraftig hale. Voksne dyr som har gjennomgått metamorfose, er typisk 15-30 cm lange, regnet med hale; enkelte kan nå 35 cm. Dyr som blir værende i larveform, kan bli 18-38 cm lange.

Ryggen er grå, mørkebrun eller svart med tverrbånd og flekker i en gjørmete gul. Tegningen varierer mye gjennom utbredelsesområdet: *A. m. mavortium* har tydelige gule tverrbånd, *A. m. nebulosum* har få, små flekker, *A. m. melanostictum* har et nettlignende mønster av tynne, mørke streker på lysere bunn, og *A. m. diaboli* er olivenbrun med spredte mørke flekker.

Underartene går over i hverandre, og larver er satt ut mange steder, så et dyr fra handelen kan sjelden bestemmes til underart. Larvene har vekselvis mørke og lyse flekker på ryggen og lyse striper langs sidene.

Arten har to former i fôratferd: en vanlig og en kannibalsk med bredere hode, større hodeskalle og en ekstra tannrekke i ganen. Den kannibalske formen utvikles når larver av ulik størrelse holdes sammen. Hannen er større enn hunnen og har lengre og høyere hale, og i yngletiden er kloakken hans større enn hennes. Arten lever typisk 10-20 år i fangenskap.

Ved trussel løfter dyret halen, og hudkjertlene skiller ut et tykt, hvitt sekret som skal skremme bort rovdyr. Sekretet er giftig og kan irritere slimhinner, så vask hendene etter håndtering. Giften er beskrevet hos den nærstående *A. tigrinum*.

A. mavortium ble beskrevet av Baird i 1850. Arten inngår i et kompleks av nært beslektede arter og underarter der *A. tigrinum* er den østlige, og den ble lenge regnet som en underart av den. Flere tall i denne veiledningen, blant annet for egg, larvetid og levealder, er lånt fra *A. tigrinum* og fra komplekset som helhet.

Les mer: Oppdrett av rumpetroll

Utbredelse og leveområde

Ambystoma mavortium lever i det vestlige Canada (British Columbia, Alberta, Saskatchewan og Manitoba), i den vestlige halvdelen av USA og i det nordlige Mexico. I USA går utbredelsen helt til den sørlige spissen av Texas, men ikke lenger mot øst enn Dakota og Oklahoma. Arten finnes bare sjelden i California og Nevada.

Enkelte bestander, blant annet i det sørlige Arizona, stammer fra utsatte larver som brukes som agn. *A. tigrinum*, den østlige arten i komplekset, lever øst for det området.

> **Naturlig utbredelse:** Canada, USA og Mexico.

LEVEOMRÅDE

A. mavortium finnes i et bredt utvalg av levesteder: løv- og nåleskog, åpent land, enger, gressletter og halvørkener, som regel i sandholdig eller løs jord. Dyrene bor oftest tett på vannhullene der de yngler: grøfter, langsomme bekker, kvegtanker, mergelgraver, kildefylte dammer og høytliggende innsjøer. Vann med rovfisk unngår de som regel.

De voksne lever mesteparten av året under jorden i selvgravde ganger eller i andre dyrs huler, og de er observert mer enn 60 cm nede. Det beskytter mot ekstrem varme og kulde. Etter regn vandrer de til yngledammene om natten; hannene ankommer først. I tørre perioder samles dyrene i hauger under dekke eller nede i jorden.

Stell

TERRARIET

Voksne dyr kan holdes i mange slags beholdere. Den enkleste er en stor plastkasse med tettsluttende lokk og mange små ventilasjonshull; et glassterrarium med nettinglokk gir bedre utsyn. Ett voksent dyr trenger minst 50 × 25 cm bunnareal, to voksne av samme størrelse minst 75 × 30 cm. Gulvarealet er viktigere enn høyden. Lokket må sitte fast, for dyret er sterkt og kan skyve av et løst lokk. Bunnen må være minst 10 cm dyp og fuktholdende, slik at dyret kan grave seg ned.

Bruk fuktig matjord uten gjødsel og tilsetningsstoffer, kokosfiber eller en blanding av de to. La underlaget skråne, slik at det er en fuktigere og en tørrere side; dyret regulerer selv fuktigheten. Unngå torv og andre sure underlag: de kan gi tap av salter i kroppen og i verste fall døden. Bark og flis av seder og furu må heller ikke brukes, for oljene er giftige for amfibier. Fjern ekskrementer og fôrrester flere ganger i uken, og bytt underlaget hver 1.-2. måned, eller når det lukter surt. Gi minst ett stort skjul per dyr, for eksempel et halvt rør, en kork- eller rotstamme eller en flat stein. Fuktig, ubleket kjøkkenpapir med sammenkrøllede stykker som skjul er bra til karantene og til å ta avføringsprøver.

Bruk ikke grus eller stein som dyret kan svelge; stein til pynt må være større enn dyrets hode. Levende planter blir gravd opp, så bruk kunstige. Larver og neotene dyr holdes i et eget akvarium, så langt og bredt som mulig, med syklet filter, skjul til hvert dyr og skillevegger mellom dem. Regn med høyst ett stort dyr per 20 liter vann. Nyinnkjøpte larver settes i karantene i 60 dager.

Les mer: Karantene og hygiene

TEMPERATUR

Temperaturen skal ligge på 18-22 °C om dagen og gjerne litt lavere om natten, både for larver og voksne. Arten tåler kulde bedre enn varme. Larvebassenget varmes ikke opp, og vannet må ikke komme over 24 °C. Over 25 °C over lengre tid er livsfarlig for voksne. Ved lavere temperatur spiser dyrene mindre.

Plasser beholderen kjølig, uten direkte sol og uten varmelamper. Arten har ingen fast vinterdvale i fangenskap, men appetitten synker ofte om vinteren, også ved romtemperatur.

Les mer: Vinterdvale og årstider

LUFTFUKTIGHET OG DUSJING

Underlaget skal være fuktig, men aldri vått eller gjørmete, for dyret tar opp vann gjennom huden og drikker ikke med munnen. Luftfuktigheten er ikke målt for arten; et fuktig underlag gir omtrent 80-95 %. En fuktgradient fra en fuktig til en tørrere side gjør at dyret selv kan velge. Sprøyt underlaget med avklart vann eller kildevann når det ser tørt ut. I tørre stuer kan det være nødvendig daglig, i fuktige stuer bare en gang i uken.

God ventilasjon er viktig: et for vått og lukket miljø gir hudinfeksjoner.

VANN OG VANNKVALITET

En lav, tung vannskål er ikke nødvendig, men den er en god sikkerhet: blir underlaget for tørt, søker dyret ned i skålen, så den forebygger dødsfall av uttørking. Voksne dyr svømmer dårlig, så det må ikke være dypt vann i oppsettet. Bytt vannet hver 3.-4. dag, eller når det er skittent.

Bruk springvann behandlet mot klor og kloramin eller kildevann; destillert og demineralisert vann må ikke brukes. Vann til larver og neotene dyr må være behandlet på samme måte, og filteret må være syklet før dyrene kommer i, ellers stiger ammoniakk og nitritt, som er giftige for amfibier. Kontroller verdiene, og bytt vann daglig til filteret er etablert. Vannet må ikke bli varmere enn 24 °C.

LYS OG UVB

Arten er nattaktiv og trenger ikke noe spesielt lys. Det finnes ingen kunnskap om at den trenger UVB, og kraftig UV-lys kan skade øyne og hud hos amfibier. Vanlig dagslys i rommet eller et svakt lysstoffrør om dagen og mørke om natten gir en fin døgnrytme. Beholderen må ikke stå i direkte sol.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Larver og neotene dyr spiser meitemark, kompostmark, passe store sirisser, voksmøllarver og små fisk. Små kjøttbiter kan gis som en enkelt middag, men ikke som hovedfôr, fordi kjøtt mangler vitaminer og mineraler. Tint frossen fisk bør ikke utgjøre en stor del av kosten, for det kan gi mangel på tiamin. Ved 18-22 °C fôres det to til tre ganger i uken, til dyrene slutter å jage maten. Fjern uspist fôr, slik at vannet ikke forurenses.

Nyinnkjøpte larver som har sultet, tåler ikke store måltider. Gi dem små, hyppige måltider, for eksempel biter av meitemark, daglig i flere uker, og skjær så ned til to til tre ganger i uken med større porsjoner.

Voksne dyr spiser sirisser, kakerlakker, nyskiftede melorm, meitemark, larver av voksmøll og nyfødte mus. Meitemark er det beste hovedfôret, for den har et godt forhold mellom kalk og fosfor. Sirisser er fattige på kalk og må tarmfylles eller pudres med kalk og vitaminer en til to ganger i uken. Nyfødte mus og voksmøllarver er feite og gis bare sjelden. Ved omtrent 22 °C fôres voksne to til tre ganger i uken, ved 16 °C og lavere er en gang i uken nok. Gi så mye som dyret kan spise på flere timer eller over natten. Fjern uspiste sirisser etter 24 timer, for de kan bite og i verste fall drepe dyret. Voksne dyr blir lett for tykke.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Voksne dyr graver og ligger skjult det meste av dagen. De er nattaktive og aktive jegere som venter i bakhold. Mange dyr lærer å kjenne eieren sin og tigger mat. Arten er en einstøing utenom yngletiden og trives fint alene. To voksne av samme størrelse kan dele en beholder på minst 75 × 30 cm, men ivrige dyr kan nappe hverandre i hale og tær ved fôring. Ved trussel krummer dyret seg sammen og løfter halen mot angriperen.

Huden er tynn og gjennomtrengelig, og salter og oljer fra hendene kan skade den. Håndter derfor dyret så lite som mulig, med rene, våte hender, og vask hendene etterpå. Hold aldri larver av ulik størrelse sammen; den største spiser de mindre, og det er nettopp den kombinasjonen som utløser den kannibalske formen.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Dyrene blir kjønnsmodne etter fem måneder til tre år, avhengig av temperatur, fôrmengde, vannforhold, trengsel og underart. I tidlig uttørkende dammer går det raskest, i kalde høytliggende innsjøer langsomst. Hannen kjennes på den lengre og høyere halen og, i yngletiden, en større kloakk enn hunnens.

PARRING

Yngletiden varierer mellom underartene, og egglegging sees i de fleste måneder. I naturen utløses vandringen til yngledammene av regn; utløseren i fangenskap er dårlig forstått. Dyrene samles i stort antall i vannhull og yngler sammen. Hannen skyver hunnen med snuten, går under haken hennes, og hun berører halen og kloakken hans, slik at han avsetter en spermatofor som hun plukker opp.

Landlevende dyr er svært vanskelige å få til å yngle innendørs. Neotene, gjellede voksne kan avles på samme måte som *A. mexicanum*, i kaldt vann med planter å legge egg på.

EGG OG LARVER

Eggleggingen skjer om natten, normalt 24-48 timer etter paringen. Eggene legges enkeltvis eller i klumper på kvister, planter og bunnen av vannet, og en klump kan inneholde opptil 100 egg. En hunn legger 100-1000 egg per sesong, fordelt på flere klumper. Klumpene er løsere enn hos andre arter i slekten og går lett i stykker. Eggene klekkes etter 19-50 dager, avhengig av underart og vanntemperatur.

Larvene er rovdyr og må ha levende, små vanndyr som dafnier, mygglarver og små krepsdyr. Det er ingen yngelpleie. Hold ensartede larver sammen, og sorter ofte etter størrelse for å unngå kannibalisme.

METAMORFOSE

Larvene blir i vannet i 2,5-5 måneder før de forvandler seg. Forvandlingen kjennes igjen på at gjellene blir kortere og forsvinner, at finnekanten på halen blir mindre, og at halen blir rundere. Voksenfargene kommer og er fullt utviklet etter uker til måneder.

Når tegnene kommer, senkes vannstanden og akvariet vippes, eller det legges en enkel adgang til land. Fôringen fortsetter, for tarmen endres ikke som hos frosker, men noen dyr avviser mat en periode. Pass på at det lave vannet ikke forurenses av uspist fôr. Når forvandlingen er avsluttet, flyttes dyret til voksenoppsettet. Noen dyr forvandler seg aldri og blir gjellede voksne.

OPPDRETT AV UNGER

De nyforvandlede ungene flyttes til et voksenoppsett med fuktig papir eller et fuktig underlag uten torv og med skjul, når forvandlingen er helt ferdig. Gi små fôrdyr som små meitemark, små sirisser og biter av mark, og fôr dem oftere enn voksne. Mengder og intervaller for ungene er ikke kjent.

Sorter ungene etter størrelse, slik at de ikke spiser hverandre. Hold underlaget fuktig og kjølig, ikke over 24 °C, og bytt det oftere enn til voksne.

Helse og vanlige feil

Arten er hardfør og tilgir små feil, men disse problemene er hyppige:

- For varmt: over 25 °C over lengre tid kan være livsfarlig.
- Fedme hos voksne dyr: fôr moderat, og bruk nyfødte mus og voksmøllarver sjelden.
- Sultne nyinnkjøpte larver som får for store måltider: kan gå i sjokk og dø. Fôr små, hyppige måltider.
- Bitt mellom larver: skader på gjeller og bein. Hold ensartede dyr sammen.
- Surt underlag, for eksempel torv: gir tap av salter. Unngå torv.
- Sirisser uten kalktilskudd: kan gi skjelettsykdom.
- Svelget grus eller stein: kan være dødelig.
- Ammoniakk og nitritt i larvebassenget: krever et syklet filter og vannskift.
- Uttørking: gi en vannskål og et fuktig underlag.

Salamandere kan bære soppsykdommen Bsal (*Batrachochytrium salamandrivorans*), som er dødelig for mange arter. Sett nye dyr i karantene i minst 60 dager, og vask hender og redskaper mellom beholdere.

Gå til en veterinær med kunnskap om amfibier hvis dyret avviser mat over lengre tid, har åpne sår eller heller til den ene siden når det svømmer.

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.